

ΤΑ ΑΔΙΕΞΟΔΑ ΚΑΙ ΟΙ ΑΣΤΟΧΙΕΣ ΤΗΣ ΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΩΝ ΚΙΝΔΥΝΩΝ

Σαπουντζάκη Κ.

Επίκουρη Καθηγήτρια, Τμήμα Γεωγραφίας Χαροκοπέιου Πανεπιστημίου

Περίληψη

Η εργασία παρουσιάζει τα αδιέξοδα και τις αστοχίες της ορολογίας διαχείρισης των κινδύνων, αυτές που ευθύνονται για τις δυσκολίες επικοινωνίας μεταξύ των ξεχωριστών επιστημονικών πεδίων που εμπλέκονται στη διαχείριση κινδύνων, μεταξύ των επιστημόνων και διοικητικο-πολιτικών αρμοδίων καθώς και όλων αυτών με την Κοινωνία των Πολιτών. Η εργασία αναζητεί τις αφετηρίες αυτής της ορολογικής «Βαβέλ» και προβληματίζεται για την αναγκαιότητα ενός μετα-επιστημονικού πεδίου από την όσμωση των μονο-κινδυνικών και μονο-επιστημονικών τομέων γνώσης αλλά και των τελευταίων με τις κοινωνικές / πολιτικές πρακτικές στους σχεδιασμούς αντιμετώπισης των κινδύνων. Η προσδοκία από αυτό το νέο πεδίο είναι να αποκρυστογραφεί τις επιστημονικές φαλκιδεύσεις των πολιτικών αποφάσεων και τις λανθάνουσες πολιτικές παραδοχές των επιστημονικών συμβουλών.

FAILURES AND IMPASSES OF CURRENT TERMINOLOGY OF RISK MANAGEMENT

Sapountzaki K.

Assistant Professor, Harokopio University, Department of Geography

Abstract

The present work presents and analyses the inconsistencies and incompatibilities of current terminology in the field of risk management; those incompatibilities that account for communication difficulties among the scientific strands engaged in risk management, between the experts and the political /administrative competent officials, also among the latter communities and the civil society. The author searches for the causal origins of this "Babel" and adheres to a meta-scientific field as a product of the encounter of mono-risk and mono-science knowledge sectors with each other and particularly with the social / political knowledge and practice in everyday planning for risk protection.

Λέξεις κλειδιά: Ορολογία διαχείρισης κινδύνων, κοινωνία του κινδύνου, αποδεκτό επίπεδο κινδύνου, πολυ-κινδυνικές προσεγγίσεις.

Key words: Risk management terminology, risk society, acceptable risk, multi-risk assessment.

1. Εισαγωγική τοποθέτηση: Οι διαφορετικές γλώσσες στη διαχείριση των κινδύνων

Η εργασία αυτή εκκινεί από τα συμπεράσματα μιας προηγούμενης της συγγραφέως, που παρουσιάστηκε στο Βόλο, πριν από ένα χρόνο περίπου (12-14 /5/2006), σε Συνέδριο με τίτλο Πόλεις της Μεσογείου μετά από Σεισμούς. Σε εκείνη την παρουσίαση σχολιάστηκε και κριτικαρίστηκε ο παραδοσιακός, ελληνικός τρόπος χάραξης και εφαρμογής πολιτικής αντισεισμικής προστασίας. Οι διαπιστώσεις που παρουσιάστηκαν, αν και ανησυχητικές, ωστόσο πέρασαν απαρατήρητες:

- Το ελληνικό σύστημα αντισεισμικής προστασίας ταλανίζεται από προβλήματα έλλειψης κοινής γλώσσας μεταξύ των αρμόδιων ειδικών επιστημόνων (μηχανικών, επιστημόνων

της γης, πολεοδόμων, κοινωνιολόγων, ειδικών της επιχειρησιακής έρευνας κλπ.), προβλήματα έλλειψης συντονισμού μεταξύ των αρμοδίων, συνεννόησης και επικοινωνίας με το κοινό.

- Οι επιστήμονες, οι επαγγελματίες, οι πολιτικοί, τα διοικητικά στελέχη που σε πολλές περιπτώσεις αφιερώνουν μια ολόκληρη ζωή στην υπόθεση της σεισμικής ασφάλειας –ο καθένας από τη δική του οπτική γωνία ωστόσο - συχνά δεν καταφέρνουν να συνεννοηθούν και να συνεργαστούν ούτε μεταξύ τους, ούτε με το σώμα της Κοινωνίας των Πολιτών.

Η ασυνεννοησία μεταξύ των αρμοδίων ειδικών δεν είναι προνόμιο των σεισμών. Δεν είναι σπάνιο το φαινόμενο προσπαθειών δι-επιστημονικής συνεργασίας ακαδημαϊκών σε θέματα κινδύνων (πλημμύρες, δασικές πυρκαγιές, ρύπανση, ερημοποίηση, κλιματικές αλλαγές, τεχνολογικά ατυχήματα κλπ) που καταλήγουν να τους εκθέτουν. Πριν από μερικούς μήνες η συγγραφέας διετέλεσε μέλος εξεταστικής επιτροπής μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας με τίτλο Προσδιορισμός επικινδυνότητας παράκτιων περιοχών από την άνοδο της θαλάσσιας στάθμης με τη χρήση ΣΓΠ – Οι περιπτώσεις του Πόρτο-Χελίου και της Ερμιόνης. Η επιτροπή τότε (αποτελούμενη από ακαδημαϊκούς των κλάδων της Γεωλογίας και των Κοινωνικών Επιστημών) είχε τη δυνατότητα να διαπιστώσει ότι λειτουργούσε ως «ακαδημαϊκή Βαβέλ», αφού όταν οι γεωλόγοι αναφέρονταν στην επικινδυνότητα (hazard), οι κοινωνικοί επιστήμονες αντιλαμβάνονταν κίνδυνο (Risk) ή τρωτότητα (Vulnerability) και αντιστρόφως. Η πλευρά μάλιστα των κοινωνικών επιστημόνων επιχείρησε τότε να αποκαταστήσει τη συνεννόηση μεταξύ των ξεσταστών τουλάχιστον στη βασική ορολογία. Τα επιχειρήματα που πρόβαλε αυτή η πλευρά ήταν του τύπου:

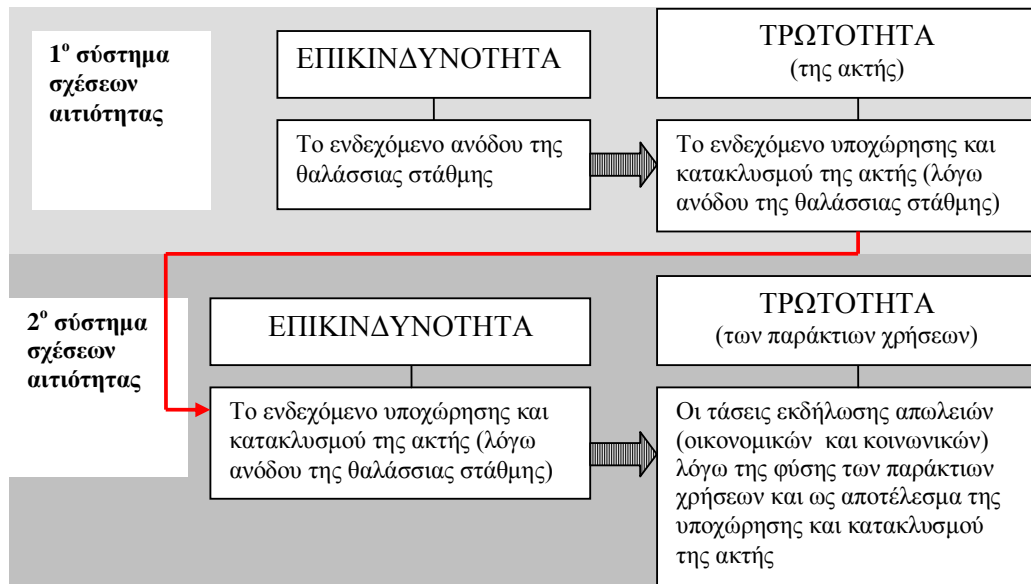
«Για να ξεχωρίσουμε μια για πάντα τις έννοιες της επικινδυνότητας από αυτές της τρωτότητας και του κινδύνου πρέπει προηγουμένως να κάνουμε τη διάκριση ανάμεσα στην πηγή του κινδύνου και τους δέκτες των επιπτώσεων του, ανάμεσα στην απειλή και τα απειλούμενα στοιχεία. Χρειάζεται όμως προσοχή, καθώς η απειλή, ο γενεσιουργός παράγοντας, η επικινδυνότητα δηλαδή, μπορεί να είναι ένα ακραίο φυσικό φαινόμενο ανεξάρτητο από τον άνθρωπο (στις περιπτώσεις ηφαιστείων, σεισμών κλπ), μπορεί όμως και να πρόκειται για απειλητική συνθήκη από το εξωτερικό περιβάλλον η οποία έχει προκύψει από την ανθρώπινη δραστηριότητα (πχ. περιβαλλοντικοί κίνδυνοι)».

Ωστόσο η πλευρά των κοινωνικών επιστημόνων δεν έπεισε την άλλη πλευρά. Αυτή η έλλειψη πειστικότητας είχε να κάνει με το γεγονός ότι από την άνοδο της θαλάσσιας στάθμης μέχρι το ενδεχόμενο καταστροφών από τον κατακλυσμό των παράκτιων χρήσεων γης μεσολαβούν δύο διαδοχικά και διαφορετικά ζευγάρια πηγών κινδύνου και δεκτών των επιπτώσεων τους, δηλαδή δύο συστήματα σχέσεων επικινδυνότητας-τρωτότητας. Στο σχήμα που ακολουθεί δείχνονται τα δύο διακριτά και διαδοχικά συστήματα σχέσεων αιτιότητας.

Όπως φαίνεται στο σχήμα, το ενδεχόμενο υποχώρησης και κατακλυσμού της ακτής υπάρχει και στα δύο (νοητά διαχωρισμένα) στάδια και συστήματα σχέσεων αιτιότητας, μόνο που στο πρώτο αντανακλά την τρωτότητά της (καθώς εξαρτάται από τα ιδιωματικά / δομικά γεωλογικά και φυσιογραφικά χαρακτηριστικά της ακτής), ενώ στο δεύτερο στάδιο το ίδιο ενδεχόμενο γίνεται απειλή για τις παράκτιες χρήσεις και οικονομικές δραστηριότητες, άρα επικινδυνότητα. Τα χαρακτηριστικά αυτών των χρήσεων (ένταση οικοδομικής ανάπτυξης, εργαζόμενοι, παραγόμενα εισοδήματα κλπ.) διαμορφώνουν «την προδιάθεση» τους για απώλειες εφ' όσον κατακλυστούν.

Αξίζει να γίνει αναφορά σε ένα ακόμη παράδειγμα ασυμφωνίας στην ορολογία διαχείρισης κινδύνων που αυτή τη φορά δημιουργεί προβλήματα στην επικοινωνία της ακαδημαϊκής κοινότητας με το πολιτικο-διοικητικό σύστημα και τα στελέχη του. Ο επισκέπτης της ιστοσελίδας της Γενικής Γραμματείας Πολιτικής Προστασίας διαβάζει για τον κίνδυνο και την επικινδυνότητα δασικής πυρκαγιάς:

«Ο όρος κίνδυνος πυρκαγιάς είναι αρκετά σύνθετος και χρησιμοποιείται για να εκφράσει μια εκτίμηση σχετικά με (α) την ευκολία ανάφλεξης, (β) το ρυθμό εξάπλωσης, (γ) τη δυσκολία ελέγχου, (δ) τις επιπτώσεις μιας πυρκαγιάς. Από την άλλη πλευρά η πιθανότητα για έναρξη μιας πυρκαγιάς ως αποτέλεσμα της παρουσίας και δράσης των γενεσιουργών αυτής αιτίων ορίζεται ως επικινδυνότητα».

Σχήμα 1. Επικινδυνότητες και τρωτότητες σε ενδεχόμενα συμβάντα παράκτιων καταστροφών από την άνοδο της θαλάσσιας στάθμης

Ωστόσο, η πυρική επικινδυνότητα στην Ευρωπαϊκή ερευνητική γλώσσα έχει διαφορετικό περιεχόμενο και σημασία από την επικινδυνότητα της ΓΓΠΠ. Ενδεικτικό παράδειγμα είναι η σημασία που αποδίδεται στην επικινδυνότητα από το Ευρωπαϊκό ερευνητικό Auto-Hazard Pro. Εκεί συνδέεται με την καύσιμη ύλη, άρα την ευκολία / δυσκολία / εξάπλωσης της φωτιάς και όχι με τα ανθρωπογενή αίτια της πυρκαγιάς. Στα πλαίσια μάλιστα αυτού του προγράμματος προτείνεται ένα σύστημα διαβάθμισης του κινδύνου πυρκαγιάς με την έννοια κίνδυνος να αντιστοιχεί στον αγγλικό όρο Danger και όχι στο συνήθη όρο Risk.

Οι διαφορετικές γλώσσες ή καλύτερα οι διαφορετικές σημάνσεις των όρων της διαχείρισης των κινδύνων από τους επιστήμονες αφ' ενός και τους διοικητικούς αρμόδιους αφ' ετέρου αλλά και οι ορολογικές διαφορές μεταξύ των χωριστών επιστημονικών ειδικοτήτων δεν εξαντλούν το θέμα της γλωσσικής «Βαβέλ» στην αντίληψη και τη διαχείριση των κινδύνων (πόσο μάλλον των πολύ-κινδυνικών καταστάσεων). Το ζήτημα των παρανοήσεων και παρεξηγήσεων μεταξύ ειδικών και κοινού είναι μια ακόμη διάσταση των αδιεξόδων της τρέχουσας ορολογίας. Ένα καλό παράδειγμα είναι ο όρος «αντισεισμικό κτίριο». Ο μέσος πολίτης αντιλαμβάνεται ως τέτοιο την οικοδομή που αντέχει τους σεισμούς εν γένει. Ωστόσο, οι μηχανικοί γνωρίζουν καλά ότι τα κτίρια που ικανοποιούν τον αντισεισμικό κανονισμό είναι καλυμμένα από κάποια μόνο σεισμικά γεγονότα (όχι από όλα), αυτά που τα χαρακτηριστικά τους δεν είναι δυσμενέστερα από κάποια «κατώφλια» που έχουν τεθεί από τους ειδικούς. Αντιστοίχως, είναι γνωστό ότι η αντιπλημμυρική προστασία που προσφέρουν τα έργα αντιπλημμυρικής μηχανικής δεν είναι πανάκεια. Αυτά τα έργα προστατεύουν τις πλημμυροπαθείς ζώνες από την πλημμύρα που συμβαίνει μια φορά στα 100 χρόνια, όχι όμως και από εκείνη που συμβαίνει μια φορά στα 1000 χρόνια.

2. Η πρόκληση της όσμωσης της επιστημονικής με την κοινωνική γνώση και πρακτική

Η βιβλιογραφία της Διακυβέρνησης των Κινδύνων θεωρεί ολισθήμα την πεποίθηση του ειδικού ότι κατέχει την αλήθεια και ότι αυτό που συμβαίνει είναι ένας πόλεμος της επιστήμης ενάντια στις παραπλανημένες απόψεις του κοινού. Ισχύει πράγματι ότι οι τεχνικοί επιστήμονες με δικά τους κριτήρια και με οδηγό τα στατιστικά εμπειρικά δεδομένα (που για ορισμένες μάλιστα απειλές τις τελευταίες δεκαετίες δείχνουν ανατροπή των προ-υφιστάμενων τάσεων) αποφάσισαν για τα αποδεκτά και μη επίπεδα κινδύνου (μετέτρεψαν δηλαδή μια πολιτική απόφαση σε τεχνική), η πολιτική όμως διάσταση των συνεπειών αυτών των αποφάσεων είναι σήμερα ορατή περισσότερο από ποτέ (τεχνικά έργα που δεν παρέχουν προστασία έναντι των νέων ενισχυμένων απειλών, οικοδομικές κατασκευές αυθαίρετες ή που δεν τηρούν τους αντισεισμικούς κανονισμούς κλπ). Επί πρόσθετα ο κάθε ειδικός περιορίζεται στον «κλωβό» του κινδύνου του ενδιαφέροντός του και ονειρεύεται τη δική του κοινωνική πραγματικότητα αυτή που ταιριάζει στη μέθοδο και τη φάση διαχείρισης στην οποία ειδικεύεται. Ετσι οι προγραμματιστές (planners) οραματίζονται και πιέζουν για την κοινωνία της απόλυτης πρόληψης, οι διαχειριστές έκτακτων κρίσεων ένα “ανυπέρβλητο” μηχανισμό λήψης αποφάσεων που αξιοποιεί την τελευταία λέξη της υπολογιστικής τεχνολογίας και οι ασφαλιστές μια κοινωνία που σπεύδει συλλληβδην να ασφαλιστεί έναντι των κινδύνων. Ωστόσο, είναι σοβαρό ενδεχόμενο οι μη ειδικοί πολίτες να έχουν ευρύτερη αντίληψη για τους κινδύνους («να βλέπουν» δηλαδή με συγκριτική και ιεραρχική θέωρηση πολλούς κινδύνους ταυτόχρονα), αντίληψη διαφορετική από εκείνη των επιστημόνων, ποιοτική και σύνθετη, που ενσωματώνει την αβεβαιότητα, τη δυνατότητα ελέγχου των πολλών αυτών κινδύνων αλλά και το μέρος τους που αφορά στις μελλοντικές γενιές.

Ας παρακολουθήσουμε τους συλλογισμούς ενός τεχνικού επιστήμονα ή ενός διοικητικού υπεύθυνου στον τομέα της διαχείρισης φυσικών κινδύνων. Αν δεν υπάρχουν αξιόπιστες προβλέψεις η ορθολογική δράση του περιορίζεται σε ακραίες, ακριβές και ριζικές λύσεις, όπως είναι η καθολική απαγόρευση της ανάπτυξης πλημμυροπαθών περιοχών ή η μετεγκατάσταση οικισμών από σεισμοπαθείς περιοχές, ή τέλος λύσεις απόλυτης προσαρμοστικότητας (πχ. εξαιρετικά αντισεισμικές κτιριακές κατασκευές). Αυτές οι λύσεις δεν είναι βέλτιστες καθώς η καθολική απαγόρευση ανάπτυξης συνδέεται με ψηλά κόστη ευκαιρίας και η απόλυτη προσαρμοστικότητα οδηγεί σε υπερπροστασία.

Προκειμένου λοιπόν να επιτύχουν εξισορρόπηση του κόστους προστασίας με το αναμενόμενο κόστος ζημιών, οι διοικητικοί αρμόδιοι και οι τεχνικοί επιστήμονες χρειάζονται εκτιμήσεις κινδύνου δηλαδή υπολογισμό των πιθανοτήτων που αφορούν σε συγκεκριμένους τύπους απωλειών. Όταν έχει πλέον προσδιοριστεί αυτή η κατανομή πιθανοτήτων, η βέλτιστη προστασία κατά τους τεχνικούς επιστήμονες επιτυγχάνεται όταν εξισώνονται τα κόστη επένδυσης για κάποιο σύστημα προστασίας με τα κόστη αποζημιώσεων των απωλειών πολλαπλασιασμένα με τις πιθανότητες εκδήλωσής τους. Ετσι για παράδειγμα, το μέγεθος πλημμύρας που συμβαίνει μια φορά στα 100 χρόνια μπορεί να χρησιμοποιείται ως το «κατώφλι» μεταξύ αποδεκτού και μη αποδεκτού πλημμυρικού κινδύνου για την επένδυση σε ένα σύστημα προστασίας. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι δεν συμβαίνουν μεγαλύτερες πλημμύρες από αυτές που καλύπτει το σύστημα προστασίας, σημαίνει απλά ότι είναι τόσο σπάνιες που το απαιτούμενο κόστος προστασίας σήμερα ξεπερνάει το κόστος αποζημίωσης των βλαβών όταν αυτές συμβούν. Αξίζει να σημειωθεί ότι αυτή η μέθοδος προσδιορισμού του «αποδεκτού κινδύνου» αξιοποιείται επίσης και για τις επιλογές μεταξύ συστημάτων προστασίας. Για παράδειγμα, μια περιφέρεια μπορεί να αποφασίσει την ενίσχυσή της σε νοσοκομειακά κρεβάτια, τόσα που να καλύπτουν τις ανάγκες του σεισμόπληκτου πληθυσμού από πολύ σπάνιους και δυνατούς σεισμούς, αντί να επιβάλλει την εφαρμογή ενός εξαιρετικά δαπανηρού αντισεισμικού κανονισμού για την απόλυτη θωράκιση των κατασκευών έναντι δονήσεων που μπορεί να μη συμβούν κατά τη διάρκεια του χρόνου ζωής αυτών των κατασκευών (Jaeger et al., 2006).

Από την άλλη πλευρά, ο κάθε πολίτης, ή ευρύτερα η κάθε κοινωνική ομάδα είναι αντιμέτωπη όχι με ένα κίνδυνο αλλά με ολόκληρο «χαρτοφυλάκιο» κινδύνων, όπου μάλιστα κάποιοι από αυτούς τους είναι εκούσιοι. Αν πιστέψουμε τους ισχυρισμούς των Giddens (1991, 1994, 1998, 1999) και Beck (1992), καθώς ζούμε στην Κοινωνία του Κινδύνου του ύστερου μοντερνισμού οι κίνδυνοι και οι ευκαιρίες είναι συνέχεια μπροστά μας και έχουμε αναπτύξει μια κουλτούρα και μια καθημερινή συμπεριφορά ατομικού σχεδιασμού και συγκριτικής αξιολόγησης κινδύνων αλλά και ευκαιριών. Στην εποχή της εξατομίκευσης οι κίνδυνοι βρίθουν. Με την κατάρρευση πολλών παραδοσιακών βεβαιοτήτων που στηρίζονταν σε κοινωνικές δομές και θεσμούς σχετικές/ους με την κοινωνική τάξη, το φύλο, την ηλικία κλπ, παράγεται μια πληθώρα νέων κινδύνων (πχ. ανεργία και υποαπασχόληση, κατάρρευση της πυρηνικής οικογένειας και αστάθεια έγγαμου βίου, κίνδυνοι κοινωνικού αποκλεισμού και περιθωριοποίησης, πτώχευσης και υπερχρέωσης, κίνδυνοι της υγείας, των εργατικών ατυχημάτων, της μετανάστευσης κοκ). Όλα αυτά σημαίνουν ότι για τις διάφορες κοινωνικές ομάδες τα μη αποδεκτά επίπεδα φυσικών και περιβαλλοντικών κινδύνων μπορεί να είναι πολύ διαφορετικά από εκείνα της Πολιτείας, επειδή απλούστατα εκείνοι με τις περιορισμένες οικονομικές και άλλες δυνατότητες πρέπει να οχυρωθούν έναντι πολλών κινδύνων που δεν είναι μόνο φυσικοί και περιβαλλοντικοί αλλά επίσης κοινωνικοί, οικονομικοί, υγείας κλπ, με διαφορετικό χρονικό ορίζοντα και πιθανότητα εκδήλωσης ο καθένας. Μπορεί η Πολιτεία και η επιστήμη να μην ονοματίζουν τα αρνητικά μελλοντικά ενδεχόμενα στις ατομικές και συλλογικές βιογραφίες ως κινδύνους, στην πραγματική όμως ζωή η προστασία των ατομικών και συλλογικών υποκειμένων από αυτά τα ενδεχόμενα μπαίνει στην ίδια ζυγαριά με την προστασία από τους φυσικούς και περιβαλλοντικούς κινδύνους.

Ισως να έγινε φανερό από όλα όσα προηγήθηκαν ότι η παλαιάς καταγωγής ορολογία στο γνωστικό πεδίο των φυσικών και περιβαλλοντικών κινδύνων προδίδει τις σημερινές ανάγκες διαχείρισης κινδύνων. Δεν ανταποκρίνεται στις ανάγκες επικοινωνίας μεταξύ των ειδικών για τους κινδύνους, δεν ανταποκρίνεται επίσης στις ανάγκες συνεννόησης επιστημόνων από τη μια και διοικητικών στελεχών από την άλλη και ούτε των παραπάνω κοινοτήτων με το ευρύ κοινό. Αυτή η «Βαβέλ» έχει τις παρακάτω αφετηρίες:

- Η ορολογία κάθε επιστημονικού κλάδου αντανακλά μεταξύ άλλων και τη «φιλοσοφία» που κυριαρχεί στο δεδομένο κλάδο (Λέκκα, 2004). Όπως όμως είναι γνωστό οι «φιλοσοφίες» και τα «επιστημονικά παραδείγματα» των χωριστών κλάδων διαφέρουν, συμβαίνουν μάλιστα μετροβόλες και μέσα στον ίδιο επιστημονικό κλάδο από εποχή σε εποχή. Κατά συνέπεια μπορεί ο όρος «τρωτότητα» να χρησιμοποιείται ταυτόχρονα από τεχνολόγους και κοινωνιολόγους, υποδηλώνει όμως διαφορετικές έννοιες και οντότητες σε κάθε περίπτωση και γι' αυτό αποκτά πολυσημία και διαφορούμενο περιεχόμενο.
- Αρκετοί όροι του γνωστικού πεδίου της διαχείρισης κινδύνων χρησιμοποιούνται επίσης ευρύτατα στην κοινή καθημερινή γλώσσα. Όμως οι σημασίες και οι έννοιες που υποδηλώνονται στις δύο αυτές χρήσεις δεν συμπίπτουν και δεν είναι καθόλου βέβαιο ότι η επιστημονική χρήση αυτών των όρων αποδίδει έννοιες πιο γενικές ή με μεγαλύτερο βάθος και πλάτος από ότι η κοινή καθημερινή τους χρήση. Μπορεί να ισχύει και το αντίστροφο. Επί πλέον ισχύει ότι οι όροι στον κόσμο της δράσης και της πολιτικής έχουν ενεργοποιητικό / πρακτικό περιεχόμενο ενώ στον κόσμο της επιστήμης θεωρητικό / ερμηνευτικό.
- Επιχειρείται συχνά η χρήση της παλιάς ορολογίας για νέα φαινόμενα. Όμως οι όροι σηματοδοτούν νοητικές κατασκευές που με τη σειρά τους προκύπτουν από υπαρκτά φαινόμενα/ερεθίσματα. Όταν τα τελευταία αλλάξουν αλλάζουν και οι νοητικές κατασκευές για την πρόσληψη τους, άρα οι παλιοί όροι χάνουν την αξία τους.
- Η ελληνική ορολογία προκύπτει σε μεγάλο βαθμό από μεταφραστικές αποδόσεις της αγγλικής ορολογίας. Όμως οι γλωσσικές δυνατότητες για σηματοδότηση εννοιολογικών ταξινομήσεων ή διαφοροποιήσεων αλλάζουν από γλώσσα σε γλώσσα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα οι όροι "risk" και "danger" όπου ο πρώτος έχει την έννοια αβέβαιου

ενδεχόμενου καλού ή κακού για τον εκτεθειμένο, ενώ ο δεύτερος οπωσδήποτε κακού και ανεξέλεγκτου από τον εκτεθειμένο. Ελληνικές αντίστοιχες λέξεις που να αποδίδουν αυτή την αντιδιαστολή δεν μπορούν να βρεθούν, εκτός αν χρησιμοποιηθεί ο όρος «ρίσκο» που δεν είναι ελληνικός.

- Τέλος ο σχεδιασμός της διαχείρισης κινδύνων είναι μια διαδικασία που αναλαμβάνεται τόσο στο χώρο της επιστήμης όσο και σε αυτόν της κοινωνίας με διαφορετικά όμως σε κάθε περίπτωση υποκείμενα, πρότυπα και παραδοχές. Ετσι «το κατώφλι» ανάμεσα στο αποδεκτό και μη επίπεδο πλημμυρικού κινδύνου, από την επιστημονική οπτική γωνία, μπορεί να ορίζεται από το στατιστικά διαπιστωμένο μέγεθος πλημμύρας με επίπεδο επανάληψης τα 100 έτη. Τα νοικοκυριά όμως αποφασίζουν σε ατομική βάση για το δικό τους μη αποδεκτό επίπεδο πλημμυρικού κινδύνου με κριτήριο τα οικονομικά και άλλα μέσα που τους απομένουν αφού προηγουμένως έχουν δαπανήσει (ή προβλέψει τις αναγκαίες δαπάνες) για την προστασία τους από τους άλλους σημαντικότερους γι' αυτούς οικονομικούς ή άλλους κινδύνους που τους απειλούν (και ίσως με την υπόθεση ότι το αποδεκτό επίπεδο πλημμυρικού κινδύνου που απομένει θα καλυφθεί από την Πολιτεία). Αρα, το «αποδεκτό» επίπεδο κινδύνου παρουσιάζει ρευστότητα και διακυμάνσεις.

Πώς λοιπόν παρακάμπτονται τα πολλαπλά αδιέξοδα της ανεπίκαιρης σήμερα και ξεπερασμένης ορολογίας; Μήπως υπάρχει ανάγκη ενός συνθετικού, μετα-επιστημονικού πεδίου πολύ-κινδυνικής διαχείρισης που δεν εξυπηρετείται από το άθροισμα της ορολογίας των σημερινών επιστημονικών «τεμαχίων»; Μήπως χρειάζονται νέοι όροι-γέφυρες για σφαιρικές δια-κινδυνικές και πολύ-παραγοντικές θεωρήσεις; Καθώς μάλιστα η διαχείριση κινδύνων είναι ένας χώρος συνάντησης της επιστήμης με την κοινωνία και την πολιτική, μήπως θα πρέπει αυτοί οι νέοι μετα-επιστημονικοί όροι να αποκρυπτογραφούν και όχι να συγκαλύπτουν τις επιστημονικές φαλκιδεύσεις των πολιτικών αποφάσεων και τις λανθάνουσες πολιτικές παραδοχές των επιστημονικών συμβουλών; Πράγματι οι βιβλιογραφικές επισημάνσεις συνηγορούν για ένα νέο πεδίο μακριά από το μοντέλο της περιχαρακωμένης επιστήμης αλλά και εκείνο της αγνωστικιστικής πολιτικής που οφείλει να δεισδύσει στην ορολογία της κοινωνικής πρακτικής στη διαχείριση των κινδύνων και να την φέρει σε αντιπαράθεση με τις μονο-επιστημονικές ή μονο-κινδυνικές ερευνητικές και ακαδημαϊκές πρακτικές. Τα ζητούμενα από αυτή την όσμωση είναι: (α) Η κοινωνική γνώση να «ποτίσει» και να εμπλουτίσει την επιστημονική γνώση, (β) οι πολιτικές παραδοχές των επιστημονικών λύσεων να επιστρέψουν στη φυσική τους κοίτη και να κριθούν από τα πολιτικο-κοινωνικά υποκείμενα, (γ) να λυθούν τα αδιέξοδα του επιστημονικού πατριωτισμού και της εσωστρέφειας των «επιστημονικών φέουδων» και (δ) να ικανοποιηθεί το αίτημα για πληροφόρημένες διαχειριστικές αποφάσεις των νοικοκυριών, των κοινωνικών ομάδων, των κοινοτήτων. Αν δεν εξέλθουμε από τον κατακερματισμένο κόσμο της ειδικευσης και της μονο-γλωσσικότητας θα εξακολουθήσουμε να βιώνουμε ένα αίσθημα άγνοιας και αδυναμίας που υποβάλλεται από τη «Βαβέλ» που μας περιβάλλει.

Βιβλιογραφία

- Beck U. (1992). *Risk Society: Towards a New Modernity*. Sage, London.
- Giddens A. (1991). *Modernity and Self-Identity*. Polity Press, Cambridge.
- Giddens A. (1994). Living in a post-traditional society. In Beck, U., Giddens, A. and Lash, S. *Reflexive Modernization: Politics, Tradition and Aesthetics in the Modern Social Order*. Polity Press, Cambridge, pp. 56-109.
- Giddens A. (1998). Risk society: the context of British Politics. In Franklin, J. (ed.) *The Politics of Risk Society*, Cambridge, Polity Press, pp. 23-34.
- Giddens A., (1999). The Reith Lectures: Risk [BBC News Online]. Available: http://news.bbc.co.uk/reith_99

Jaeger C., Renn, O., Rosa, E. & Webler, Th. (2006). Risk, Uncertainty, and Rational Action, Second edition. London, Earthscan.

Λέκκα Β. (2004). Επιστημονικός Λόγος: Η Επικοινωνιακή Διάσταση. Στο βιβλίο των Κατσογιάννου, Μ. και Ευθυμίου, Ε. (επιμ.) Ελληνική Ορολογία: Έρευνα και Εφαρμογές. Εκδόσεις Καστανιώτη ΑΕ, Αθήνα.

Σαπουντζάκη Κ. (2006). Η Θεωρητική Στροφή από τη Διαχείριση στη Διακυβέρνηση των Κινδύνων και το Ελληνικό Παράδειγμα Πολιτικής Αντισεισμικής Προστασίας. Παρουσίαση στο Διεθνές Επιστημονικό Συνέδριο Πόλεις της Μεσογείου μετά από Σεισμούς – 50 χρόνια από τους καταστρεπτικούς σεισμούς στη Θεσσαλία, Βόλος, 12-14 Μαΐου 2006.